

Ulkoministeriö

Oikeuspalvelu

Ihmisoikeustuomioistuin- ja

-sopimusasioiden yksikkö OIK-40

VN/24201/2023

VN/24201/2023-UM-15

14.8.2024

Oikeusministeriö

Ulkoministeriön lausunto; lausuntopyyntö rangaistuksen määräämistä koskevasta HE-luonnoksestaRikoksen tekeminen osana rikollisverkoston toimintaa

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa rangaistuksen määräämistä koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta (VN/24201/2023). Ulkoministeriö esittää lausuntonaan seuraavaa. Lausunnossaan ulkoministeriö tarkastelee luonnosta hallituksen esitykseksi Suomen ihmisoikeusvelvoitteiden näkökulmasta.

Ulkoministeriö viittaa hallituksen esityksen laatimishjeeseen, jonka mukaan hallituksen esityksen jaksossa ”Nykytila ja sen arviointi” on tehtävä selkoa myös EU-oikeuden ja Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden vaikutuksista nykytilaan. Tarvittaessa on selostettava EU:n tuomioistuimen sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja muiden kansainvälisten tuomioistuinten käytäntö nykytilan kannalta. Ulkoministeriö ehdottaa, että käsillä olevan esitysluonnoksen jaksoa ”2 Nykytila ja sen arviointi” täydennetään siten, että siihen lisätään kappale koskien Suomen kansainvälisiä ihmisoikeusvelvoitteita, vaikka niitä käsitellään myöhemmissä jaksoissa, osin laajastikin. Edellä mainitun lisäksi yhteiskunnallisiin vaikutuksiin tulisi lisätä arvio esityksen vaikutuksista perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen.

Ulkoministeriö toteaa, että keskeisiä Suomea velvoittavia kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia nyt kyseessä olevan esitysluonnoksen kannalta voidaan arvioida olevan erityisesti esitysluonnoksessa mainitut yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (Euroopan ihmisoikeussopimus; SopS 18 ja 19/1990; sellaisena kuin se on myöhemmin muutettuna SopS 71 ja 72/1994, SopS 85 ja 86/1998, SopS 8 ja 9/2005, SopS 6 ja 7/2005 sekä SopS 50 ja 51/2010) ja lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991). Tämän lisäksi merkitystä voidaan arvioida olevan myös muun muassa lapsen oikeuksien yleissopimukseen tehdyllä lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografialla koskeva valinnaisella pöytäkirjalla (SopS 40 ja 41/2012) sekä lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyllä Euroopan neuvoston yleissopimuksella (ns. Lanzaroten sopimus; SopS 87 ja 88/2011).

**Postiosoite
Postadress
Postal Address**Ulkoministeriö
PL 176
00023 Valtioneuvosto**Käyntiosoite
Besöksadress
Office**Ulkoministeriö
Laivastokuja 3
00160 Helsinki**Puhelin
Telefon
Telephone**

+358 2 951 6001

**Faksi
Fax
Fax**

+358 9 629 840

**S-posti, internet
E-post, internet
E-mail, internet**kirjaamo.um@gov.fi
www.um.fi

Edellä mainittuun liittyen ulkoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että muun muassa Lantaroten sopimuksen 28 artikla edellyttää ryhtymään tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että jäljempänä mainitut olosuhteet sikäli kuin ne eivät jo ole osa rikoksen tunnusmerkistöä, voidaan asianmukaisen kansallisen lain mukaisesti ottaa huomioon raskauttavina olosuhteina määrättäessä rangaistuksia tämän sopimuksen perusteella kriminalisoiduista rikoksista: (a) rikos vahingoitti vakavasti uhrin fyysistä tai henkistä terveyttä; (b) rikosta edelsi tai siihen liittyi kidutusta tai vakavaa väkivaltaa; (c) rikoksen kohteena oli erityisen haavoittuva uhri; (d) rikoksentekijä oli perheen jäsen, asui lapsen kanssa tai käytti väärin valta-asemansa; (e) rikoksen tekivät useat henkilöt yhdessä; (f) rikos on tehty rikollisen järjestön osana; (g) rikoksentekijä on aikaisemmin tuomittu samanlaisista rikoksista.

Alaikäisen käyttäminen rikoksen tekemiseen

Kuten esityksessä on todettu, lapsiin kohdistuu erityinen suojan tarve, ja lasten suojelusta määrätään useissa Suomea velvoittavissa ihmisoikeussopimuksissa, kuten yleissopimuksessa lapsen oikeuksista. Ulkoministeriö kiinnittää huomiota tältä osin esityksessä jo mainitun lisäksi siihen, että yleissopimuksen ja sen valinnaisten pöytäkirjojen täytäntöönpanoa valvova lapsen oikeuksien komitea on viimeisimmissä, toukokuussa 2023 antamissaan yleissopimuksen täytäntöönpanoa Suomessa koskevissa, hallituksen 5.-6. määräaikaishavainnotia koskevissa loppupäätelmissä (CRC/C/FIN/CO/5-6) antanut Suomelle useita asian kannalta merkityksellisiä suosituksia, muun muassa loppupäätelmien 23. kappaleessa (ks. erityisesti f-kohta).

Ulkoministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että lapsen oikeuksien komitea on toukokuussa 2023 antamissaan lasten myyntiä, lapsiprostitutiota ja lapsipornografiaa koskevan valinnaisen pöytäkirjan täytäntöönpanoa Suomessa koskevissa, hallituksen 1. määräaikaishavainnotia koskevissa loppupäätelmissä (CRC/C/OPSC/FIN/CO/1) suosittanut pöytäkirjan 9 artiklan 3 kappaleen perusteella muun muassa, että Suomi panee kaikilta osin täytäntöön kaikki viimeaikaiset oikeudelliset ja hallinnolliset toimenpiteet suojellakseen tehokkaasti valinnaisessa pöytäkirjassa tarkoitettujen rikosten lapsiuhreja (loppupäätelmien 31. kappaleen a-kohta) ja muun muassa, että Suomi varmistaa, ettei valinnaisessa pöytäkirjassa tarkoitettujen rikosten lapsiuhreja kohdella osallisina heidän tilanteeseensa liittyviin rikoksiin eikä heille määrätä seuraamuksia niiden perusteella (e-kohta).

Lisäksi esityksessä jo mainitun lapsen oikeuksien komitean yleiskommentin 13 lisäksi erityisesti yleiskommentti 21 (*Children in street situations*; CRC/C/GC/21) (erityisesti otsikon V. *Key articles of the Convention in relation to children in street situation* alla kohta G. *Violence against children and special protection measures*) on merkityksellinen esityksen kannalta.

Muut huomiot

Ulkoministeriö kiinnittää yleisesti rangaistusten koventamisperusteiden osalta erityistä huomiota siihen, että lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä (1 artikla). Suomi on lapsen oikeuksien yleissopimuksen 40 artiklassa sitoutunut erinäisiin toimenpiteisiin liittyen lapsiin, joiden väitetään syyllistyneen rikoslain rikkomiseen, joita syytetään siitä tai joiden on todettu sitä rikkoneen. Toimenpiteiden tarkoituksena on taata lapsille oikeus tulla kohdelluksi tavalla, joka edistää lapsen ihmisarvoa ja arvokkuutta, joka vahvistaa lapsen kunnioitusta muiden ihmisoikeuksia ja perusvapauksia kohtaan sekä ottaa huomioon lapsen iän ja pyrkimyksen edistää hänen yhteiskunnallista sopeutumistaan ja rakentavan roolin omaksumista yhteiskunnassa.

Lapsen oikeuksien komitea on edellä ulkoministeriön lausunnossa mainituissa yleissopimuksen täytäntöönpanoa koskevissa tuoreissa loppupäätelmissä suosittanut lapsia koskevan oikeudenkäytön osalta muun muassa, että Suomi laatii lasten rikosten ehkäisemiseksi strategian, joka perustuu lapsirikollisuuden, *erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden*, juurisyitä koskeviin tutkimuksiin ja analyyseihin, sekä varmistaa, että strategiaan sisällytetään varhainen puuttuminen *vaarassa tai haavoittuvassa asemassa olevien lasten tilanteeseen* ja heidän perheidensä tukeminen (a-kohta); ja *edistää aktiivisesti rikoksista syytetyille lapsille kohdennettuja tuomioistuinten ulkopuolisia toimenpiteitä*, kuten oikeudenkäynnille vaihtoehtoisia ratkaisumenettelyjä, sovittelua, neuvontaa ja näyttöön perustuvia terapiapalveluja, sekä *mahdollisuuksien mukaan muiden kuin vapausrangaistusten, kuten ehdollisen vankeuden tai yhdyskuntapalvelun käyttöä*; säätää koetusajalle määrääjat ja selventää, ettei se merkitse näyttöä syyllisyydestä (d-kohta).

Ulkoministeriö toteaa, että erityisesti tältä osin esitysluonnoksessa ja ulkoministeriön lausunnossa jo mainittujen lapsen oikeuksien komitean yleiskommenttien lisäksi yleiskommentti 24 (*Children's rights in the child justice system; CRC/C/GC/24*) on myös merkityksellinen esityksen kannalta.

Oikeuspäällikkö Kaija Suvanto

Lainsäädäntösihteeri Satu Sistonen

Jakelu Oikeusministeriö

Tiedoksi UMI-00, AVS-PAL, OIK-01, OIK-02, OIK-20, POL-40

VN/24201/2023-UM-15

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: